

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
იურიდიული ფაკულტეტი

სამართლის ჟურნალი

№1, 2021

უნივერსიტეტის
გამომცემლობა

„სხვათა ინფორმაციული უფლებების“ ან „მესამე პირებთან ინფორმაციული ურთიერთობის“ საშუალებით ინფორმაციის თავისუფლების შეზღუდვები**

შესავალი

ძირითადი უფლებით დაცულ ინფორმაციულ თვითგამორკვევას უპირისპირდება ასევე ძირითადი უფლებით დაცული ინფორმაციის მიღების ინტერესი. ამ ინტერესთა კონფლიქტის გადაწყვეტის გზა კერძო პირებს შორის ურთიერთობაში, უპირველეს ყოვლისა, გულისხმობს პერსონალური მონაცემების საკონსტიტუციო სამართლით დაცვის პრობლემის შესწავლას, საბოლოოდ კი ეს ეხება ინფორმაციული ძირითადი უფლებების მოქმედების ძალის დადგენას მესამე პირების მიმართ.¹

II. ინფორმაციის თავისუფლების საკონსტიტუციო სამართლით დაცვა

1. ინფორმაციის თავისუფლების ცნება და შინაარსი

ა) ინფორმაციული ინტერესის დაცვა

ინფორმაციის თავისუფლება, როგორც ასეთი, არის არა ძირითადი უფლება, არამედ იმ ინფორმაციული ინტერესების ერთობლიობა, რომლებიც ცალკე აღებული ძირითადი უფლებებითაა დაცული.

ამ შემთხვევაში ინფორმაციული ინტერესები განიხილება ფართოდ. საქმე ეხება ინტერესებს, რომლებიც ეფუძნება ინფორმაციის ობიექტის შერჩევასა და შემოწმებას, მისი მოცულობის დაკვირვებას, შეგროვებასა და შენახვას, აგრეთვე გადასაცემი ინფორმაციის შეფასებას, განსაკუთრებით არსებული ინფორმაციიდან ახლის კონფიდენციალურად მოპოვებასა და მის გავრცელებას.²

ძირითადი უფლებების დაცვისას წინა პლანზეა წამოწეული თავისუფლების უფლებები და, იმავდროულად, უფლებამოსილი პირის თავისუფლებაში შემავალი თავდაცვითი უფლებები.³

ამდენად, მაგალითად, გერმანიის ფედერალური რესპუბლიკის კონსტიტუციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის 1-ლი აბზაცის მიხედვით, კვლევის თავისუფლება მოიცავს კვლევისთვის აუ-

* გერმანულ ენაზე გამოცემული სტატიის ავტორი.

** ნინამდებარე ნაშრომი გერმანულიდან თარგმნილია შემდეგი გამოცემის მიხედვით: Gallwas H.-U., *Schranken der Informationsfreiheit durch informationelle „Rechte anderer“ oder das „informationelle Drittverhältnis“*, In Buch: *„Recht der Daten und Datenbanken im Unternehmen“*, Zugleich Festgabe Jochen Schneider zum 70. Geburtstag, Ed. by Conrad, Isabell / Grützmacher, Malte, 2014, 347-367.

¹ მრავალი წლის განმავლობაში იუბილარმა და ავტორმა ჩაატარეს სემინარი პერსონალური მონაცემების დაცვაზე ლუდვიგ მაქსიმილიანის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე მიუნხენში. იოხენ შნაიდერს, ძირითადად, პერსონალური მონაცემების დაცვის სამართლებრივი ნაწილი ჰქონდა დასამუშავებელი, ავტორს კი – კონსტიტუციურსამართლებრივი ნაწილი. პერსონალური მონაცემების მიღების თაობაზე მესამე პირების მიმართ ძირითადი უფლებების მოქმედებას ისინი ცალ-ცალკე განიხილავდნენ. 70-ე დაბადების დღე არის მშვენიერი მიზეზი იმისა, რომ მაშინდელი დეფიციტი ცოტათი მაინც გამოსწორდეს (ასევე ავტორისეულ განმარტებებზე იხ. NJW 1992, 2785 და შემდგომი გვერდები).

² „ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ“ ფედერაციის კანონში (V. 5.9.2005, BGBl. S. 2722) ცნება ძალიან ვიწროდ არის გაგებული.

³ ამასთან დაკავშირებით, შეად. Gallwas, Grundrechte, Rz. 125 და შემდგომი.

ცილებელი ინფორმაციის მთელ სპექტრს, როგორცაა კვლევის საგნის შერჩევა და შემონახვა, კვლევის სფეროს განსაზღვრა, სამეცნიერო მასალის შეგროვება, დოკუმენტირება და შენახვა, დათვალიერება და შეფასება, შემდგომ კი ახალი ცოდნის მიღება და გავრცელება.

ასევე, ეს ეხება საკვლევი მასალიდან ინფორმაციის შეგროვებას, გავრცელებას, შენახვას, მათ შორის სპონსორობისა და სხვადასხვა პროცედურის ორგანიზებას: მაგალითად, საკითხი უკავშირდება მედიცინაში ქსოვილის ნიმუშების აღებას, შეგროვებასა და შენახვას, მათ მომზადებას როგორც მიმდინარე, ისე მომავალი კვლევების სანარმოებლად⁴ ან ისტორიულ კვლევაში, საარქივო მასალის გამოყენების ცენტრალურ პრობლემასთან ერთად, არქივის მნიშვნელობის წარმოჩენას.⁵

ამასთან, სპეციფიკურია პირის უფლება, მიიღოს საკუთარ თავზე ინფორმაცია საყოველთაოდ ხელმისაწვდომი წყაროებიდან (გერმანიის ფედერალური რესპუბლიკის კონსტიტუციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის 1-ლი წინადადება).⁶ აქ არაა გამიჯნული ინფორმირება საქმიანობის სფეროსა და საგნის მიხედვით. ეს იმას ნიშნავს, რომ უფლებამოსილი პირის მიერ ინფორმაციის მიღების მოთხოვნა მინიმუმ დასაწყისში შეიძლება შეეხოს ყველაფერს, რაც, მისი აზრით, მან უნდა იცოდეს გარკვეული მიზეზით, არ აქვს მნიშვნელობა, ეს ინფორმაცია პირად ხასიათს ატარებს თუ მისი გაცემა კერძო ინტერესის ხელყოფის საფრთხეს შეიცავს. უპირველეს ყოვლისა, მოცემულ შემთხვევაში წყარო უნდა იყოს ყველასთვის ხელმისაწვდომი.⁷ ამ გზით მიღებული ინფორმაციის შინაარსი შეიძლება თავისუფლად გაჟღერდეს და გავრცელდეს კიდევ.⁸ შესაბამისად, დაიშვება ასეთი მონაცემების შენახვა და სურვილისამებრ დამუშავება.

ინფორმაციის გაცემის შესაზღუდად საკმარისი არაა ვარაუდი, რომ საქმე ეხება ინფორმაციის განსაკუთრებულ ხასიათს,⁹ რადგან წესი არ უშვებს ასეთი ინფორმაციის გაცემას, ანუ ყველა საჯაროდ ხელმიწვდომელი წყაროდან ინფორმაციის მიღება საერთოდ არაა დაცული, ან არაა დაცული კონკრეტული ძირითადი უფლებებით, განსაკუთრებით კი თავისუფლების უფლებებით.

ბ) ინფორმაციის თავისუფლება მესამე პირებთან ურთიერთობაში

ინფორმაციის თავისუფლებაზე ძირითადი უფლებით განსაზღვრული გარანტიები ეხება არა მხოლოდ პირსა და სახელმწიფოს შორის ძირითადი უფლებებიდან წარმოშობილ კლასიკურ ურთიერთობას, არამედ მესამე პირებთან ურთიერთობასაც, ანუ კერძო პირთა შორის სამართლებრივ ურთიერთობას.¹⁰ საბოლოოდ ეს გამომდინარეობს ძირითადი უფლებების

⁴ ე.წ. „ბიოხანკების“ განვითარება აქტუალურია. შეად. ეროვნული ეთიკის საბჭო, კვლევისთვის ბიოხანკების მდგომარეობა.

⁵ იხ. *Gallwas in Hermann/Bannasch (Hrsg.), S. 31 ff.; Gallwas, Der Archivar 1996*, გვ. 85 და შემდგომი გვერდები.

⁶ ასევე, ეს უფლება განიხილება, როგორც ინფორმაციის თავისუფლება. შეად. მაგალითად, *Starck in v. Mangoldt/Klein/Starck, GG I, Art. 5 Rz. 39* და შემდგომი გვერდები. თუმცა აქ მოცემული გაგებით, საქმე ეხება ინფორმაციის გაცელებით ფართო თავისუფლების ასპექტს.

⁷ ამასთან დაკავშ. შეად. *Herzog in Maunz-Dürig, GG, Art 5 Abs. I, II, Rz. 88* შემდგომი გვერდები.

⁸ მაგალითად, თუ წიგნის კონკრეტულმა ავტორმა თავისი ნაწარმოები ხელმეორედ გადაწერა, ესაა პლაგიატი; ზოგადი შეზღუდვა გამომდინარეობს კონსტიტუციის მე-5 მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული ფარგლებიდან (პიროვნული პატივის უფლება, ზოგადი კანონების დებულებები; გარდა ამისა, ამ თავისუფლების განსახორციელებისას შესაძლოა, ვითინებურად არ იყოს გათვალისწინებული უფლებამოსილი პირის სხვა ძირითადი უფლებები).

⁹ ცნებასთან დაკავშ. იხ. *Gallwas, Grundrechte, Rz. 293*.

¹⁰ შეად. ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებების კრებული – *BVerfGE 84, 192 (195)* ისევე, როგორც *BVerfG v. 23.10.2006 – 1 BvR 2027/02, Absatz-Nr. 31* შემდგომი გვერდები, http://www.bverfg.de/entscheidungen/rk20061023_1bvr202702.html.

მომწესრიგებელი ნორმებიდან, რომლებიც განიხილება, როგორც „ღირებულებათა ობიექტური წესრიგი.“ ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს სიტყვებით რომ აღინიშნოს, ის „მნიშვნელოვანია სამართლის ყველა სფეროსთვის“¹¹ და გამოკვეთს ზემოქმედებას, რომელიც ხორციელდება, პირველ რიგში, კერძო სამართლის უზოგადესი წესების დაკონკრეტების გზით, თუმცა მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში შეიძლება უშუალოდ ძირითადი უფლებებიდან გამომდინარეობდეს.¹²

ცხადია, ამ საკითხთან დაკავშირებით არსებობს რამდენიმე ვარიაცია. ეს მიდგომები გამომდინარეობს იქიდან, რომ მოცემულ ურთიერთობაში მონაწილე ორივე მხარე არის ძირითადი უფლებების ფარგლებში მოქმედი უფლებამოსილი პირი, შესაბამისად, საბოლოო ჯამში, დავის არსებობისას ერთ ძირითად უფლებას უპირისპირდება მეორე ძირითადი უფლება.¹³

2. ინფორმაციის თავისუფლების რეგულირება ძირითად უფლებებში

ა) სპეციალური ძირითადი უფლებებით დაცვა

ძირითადი უფლებების სისტემიდან გამომდინარეობს, რომ ინფორმაციის თავისუფლების დასაცავად უმნიშვნელოვანესია, პირველ რიგში, შესაბამისი სპეციალური ძირითადი უფლების არსებობა.¹⁴ ინფორმაციული ინტერესის უზრუნველსაყოფად ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში ასეთია ჯანმრთელობაზე უფლება (კონსტიტუციის მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტის 1-ლი წინადადება), პროფესიულ სფეროში – პროფესიის არჩევის თავისუფლება (კონსტიტუციის მე-12 მუხლის 1-ლი ნაწილი), აზრის ჩამოყალიბებისა და გავრცელების მიმართულებით კი – კონსტიტუციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტი და ა. შ.

თუმცა, როცა გარკვეული ინფორმაციული ინტერესები არაა დაცული კონკრეტული ძირითადი უფლებებით, მაშინ უნდა იყოს გამოყენებული პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება, კონსტიტუციის მე-2 მუხლის 1-ლი პუნქტით დადგენილი უზოგადესი უფლება (ანუ ე. წ. „დანარჩენი“ უფლება, რომელიც იქ გამოიყენება, სადაც კონკრეტული ძირითადი უფლებები არ არსებობს – მ. ბ.).¹⁵

ბ) კონსტიტუციის მე-2 მუხლის 1-ლი პუნქტით დადგენილი შევსების ფუნქცია

კონსტიტუციის მე-2 მუხლის 1-ლი პუნქტით გათვალისწინებული ძირითადი უფლება მოიცავს ინფორმაციის თავისუფლებას თავისი გამოვლენის ორი ფორმით: საკონსტიტუციო სამართლით უზრუნველყოფილი პიროვნული უფლებითა და მოქმედების ზოგადი თავისუფლებით.

მოქმედების თავისუფლების დაცვისას წინა პლანზეა ინფორმაციის თავისუფლების აქტიური მხარე. ის მოიცავს ყველა ინტერესს, რომლებიც ინფორმაციის შერჩევას, მიღებასა და გამოყენებას უკავშირდება.¹⁶

¹¹ ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებების კრებული – BVerfGE 7, 198 (205) და თეზა 1.

¹² ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს ერთგვაროვანი პრაქტიკა ამ გადაწყვეტილებიდან, Ständige Rechtsprechung des BVerfG seit der Entscheidung Bd. 7, 198.

¹³ Gallwas, Grundrechte, Rz. 351 და შემდგომი გვერდები.

¹⁴ ძირითადი უფლებების ეს სისტემური გაგება მიეკუთვნება ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს (BVerfG) ერთგვაროვან პრაქტიკას ე. წ. „Elfes-Urteil“ საქმიდან, Bd. 6, 32 (37).

¹⁵ ინფორმაციის გაცემის ასპექტზე იხ. Gallwas, Der Staat 1979, 507 (514), Gallwas, NJW 1992, 2785 (2788).

¹⁶ „პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება“ განიხილება, როგორც „მოქმედების თავისუფლება ფართო გაგებით“, ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებების კრებული – BVerfGE 6, 32 (36 და შემდგომი გვერდი.).

აღნიშნულისგან განსხვავებით, პიროვნული უფლებების დაცვის ფუნქცია, ძირითადად, პასიურ როლს ასრულებს. სახელდობრ, აქ საქმე ეხება ინფორმაციის თავისუფლების რეალიზაციისას უფლებამოსილი პირის ანუ იმ პირის დაცვას, რომლის შესახებაც ინფორმაცია გროვდება, ან რომლის უფლებებიც ამ ინფორმაციის გამოყენებით შეიძლება შეილახოს, ხელყოფის საფრთხის წინაშე აღმოჩნდეს, ან სხვა გზით დაირღვეს.¹⁷

თუმცა, შესაძლოა, საკონსტიტუციოსამართლებრივი პიროვნული უფლების ფარგლებში განსაკუთრებულად იყოს დაცული ის პირიც, რომელიც ინფორმაციის თავისუფლებას აქტიურად იყენებს, ან რომელსაც მისი გამოყენება სურს. მოცემულ შემთხვევაში მოიაზრება საკონსტიტუციოსამართლებრივი პიროვნული უფლებიდან წარმოშობილი და, შესაბამისად, საკონსტიტუციო რანგის უფლება, მიიღოს პირმა გარკვეული ინფორმაცია, მაგალითად, წარმომავლობის, საკუთარი ბიოლოგიური მამობის შესახებ,¹⁸ ან ზოგადი პიროვნული უფლებიდან გამომდინარე სპეციალური აკრძალვა, შეგროვდეს ან გამოყენებულ იქნეს ცალკეული ინფორმაცია.¹⁹

გ) სახელმწიფოს მიერ ძირითადი უფლებების დაცვის მოვალეობები

ორივე ფუნქციის მესამე პირებზე მოქმედების საკონსტიტუციოსამართლებრივი საფუძველი, საბოლოო ჯამში, არის კონსტიტუციის მე-2 მუხლის 1-ლი პუნქტის 1-ლი წინადადებიდან გამომდინარე სახელმწიფოს მოვალეობა, დაიცვას როგორც იმ პირთა ძირითადი უფლებები, რომლებიც ინფორმაციას აგროვებენ, იყენებენ ან ავრცელებენ, ისე იმათი ინტერესები, რომლებსაც ეს ინფორმაცია ეხება. ჩვეულებრივ, უფლებების დაცვის ეს მოვალეობა არის არა უბრალოდ უფლებამოსილი პირის ინტერესების კონსტიტუციით ყოვლისმომცველი დაცვის ინსტრუმენტის შექმნა, არამედ სახელმწიფო ხელისუფლების საკონსტიტუციოსამართლებრივი მიზანი, უზრუნველყოს ადამიანთა უფლება როგორც შესაბამისი, ისე ეფექტური დაცვით²⁰, ანუ საკუთარი უფლებების განსახორციელებლად კერძო პირს მიანიჭოს აუცილებელი მოთხოვნების წარდგენის შესაძლებლობა.

¹⁷ ამაზე შეად. ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებების კრებული – BVerfGE 54, 148 (155); 208 (217 ff.), ასევე, იხ. *Starck in v. Mangoldt/Klein/Starck, GG I, Art. 2, Rz. 82* და შემდგომი გვერდები.

¹⁸ შეად. ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებების კრებული – BVerfGE 79, 256 (269) ბავშვის უფლება; BVerfGE 117, 202 (225 f.) მამის უფლება, მაგრამ ორივე შემთხვევაში არაა ინფორმაციაზე მოთხოვნები.

¹⁹ მაგალითი: BVerfGE 117, 202 (221) ფარულად გენეტიკური ტესტირების ჩატარების აკრძალვა.

²⁰ დაწვრილ. იხ. BVerfGE 117, 202 (გვ. 226 და შემდგომი) „ძირითადი უფლებები მოიცავს არა მხოლოდ საჯარო ხელისუფლებისგან პირთა თავდაცვით უფლებებს, არამედ, ამავე დროს, წარმოადგენს კონსტიტუციის ღირებულებებს, რომლებიდანაც გამომდინარეობს სახელმწიფო ორგანოების მიერ ამ ღირებულებების დაცვის მოვალეობები. კონსტიტუცია ადგენს ასეთ დაცვას, როგორც მიზანს და არა, როგორც მისი განხორციელების კონკრეტულ ფორმებს. ეს შესაბამისი კომპეტენტური სახელმწიფო ორგანოების ფუნქციაა, რომლებსაც დაცვის მოვალეობების შესასრულებლად მოქმედების უფრო ფართო არეალი აქვთ. იხ. BVerfGE 96, 56 (64). თუმცა აუცილებელია ადეკვატური დაცვა, სხვების, თუნდაც შესაძლო ურთიერთსაინააღმდეგო სამართლებრივი ინტერესების გათვალისწინებით, რაც ასევე ეფექტურია. შეად. BVerfGE 88, 203 (254)“.

3. მესამე პირებთან ინფორმაციული ურთიერთობისთვის კონსტიტუციის მე-2 მუხლის 1-ლი ნაწილით დადგენილი პირობები

ა) მესამე პირებთან ინფორმაციული ურთიერთობის ცნება

ძირითადი უფლებების დოქტრინა იყენებს ტერმინს „მესამე პირებთან ურთიერთობა“, რათა გადმოსცეს ორ უფლებამოსილ პირს შორის ურთიერთობა, რომელთა ძირითადი უფლებებით დაცული ინტერესებიც ერთმანეთს უპირისპირდება. როგორც წესი, სახელმწიფო ამ ურთიერთობაში გარკვეულწილად მესამე მხარეა, რამდენადაც მას ორივე კონტრაქტის წინაშე აკისრია მოვალეობა, ინტერესთა კონფლიქტი მოაგვაროს თავისი საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და სასამართლო ხელისუფლების გამოყენებით.

მკაცრად რომ ითქვას, ესაა „მრავალპოლარული სამართლებრივი ურთიერთობა“, რომელიც, როგორც წესი, სამპოლუსიანია; შესაბამისად, მოცემულ შემთხვევაში წარმოდგენილია სახელმწიფო, მოქმედი პირი და მისი მონიშნულმდეგე უფლებამოსილი პირი; თუმცა არც ისე იშვიათად გვხვდება ურთიერთობა, როცა მასში მონაწილეობს მრავალი სუბიექტი ან უფლებამოსილი პირი; ეს განსაკუთრებით უკავშირდება შემთხვევას, როცა დაინტერესებული პირის უკან მეორე დაინტერესებული (დაზარალებული) პირი დგას, მაგალითად, როდესაც პირი მოითხოვს სხვებისგან ისეთი მოქმედების განხორციელებას, რომელიც მესამე პირს შეიძლება ზიანს აყენებდეს, კერძოდ ისეთი ინფორმაციის მიღებას, რომელიც სხვა პირს ეხება. თუ არაა ძირითად უფლებასთან ასეთი კავშირი, პირველის უფლება (მოითხოვოს ინფორმაცია – მ. ბ.), ჩვეულებრივ, მეორის უფლებას (დაცული იყოს პირადი ინფორმაცია – მ. ბ.) არ უთმობს ადგილს.²¹

მესამე პირებთან (კერძოსამართლებრივი – მ. ბ.) ურთიერთობა ინფორმაციული ხასიათისაა მაშინ, როცა ამ ურთიერთობის მონაწილეების პერსონალური მონაცემები არის კერძო პირთა შორის დავის საგანი, ასევე, ეხება როგორც ასეთი მონაცემების მიღების მოთხოვნას, შეგროვებას, დამუშავებას, გავრცელებას და ა. შ. (ინფორმაციის დაცვის აქტიური ინტერესი), ისე ამის აღსაკვეთად უფლებამოსილი პირისთვის მოქმედების შეწყვეტის ან ხელმყოფი მოქმედების განხორციელებისგან თავშეკავების ან თავდაცვის მიზნით სხვა მოთხოვნებს (ინფორმაციის დაცვის პასიური ინტერესი).

მესამე პირებთან ურთიერთობებზე ძირითადი უფლებების მოქმედება წარმოშობს სახელმწიფოს ვალდებულებას, დაიცვას ძირითადი უფლების მფლობელი ყველა უფლებამოსილი პირი მესამე პირთა თავდასხმებისგან.²² მესამე პირებთან ინფორმაციული ურთიერთობის ასეთი დაცვა აისახება, ერთი მხრივ, ინფორმაციის მიღების მოთხოვნის უზრუნველყოფაში, მეორე მხრივ კი, შესაბამისი ინფორმაციის გაცემის მოვალეობის დაკისრებაში.

მოთხოვნები ყოველთვის გულისხმობს მოქმედების განხორციელებას, მონაცემებთან წვდომას ან ხელმყოფი მოქმედების განხორციელებისგან თავშეკავებას, ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლების დროს კი ეხება, უპირველეს ყოვლისა, მესამე პირთა მიერ ხელ-

²¹ მონაცემთა დაცვის შესახებ კანონი ამაოდ არ ითხოვს, რომ მონაცემები შეგროვდეს მონაცემთა სუბიექტისგან ურთიერთთანამშრომლობის გათვალისწინებით. შეად. § 4 Abs. 2 BDSG; ასევე იხ. OLG Hamm v. 6.2.2013 – I-14 U 7/12, openJur 2013,4638.

²² ჩვეულებრივ, კერძო სამართლის ყველა სუბიექტი ექვემდებარება გერმანიის საკონსტიტუციო სამართალს. თუმცა ის, რომ დაცვის მოვალეობაც ამ ფარგლებს სცდება, დადასტურებულია საკომუნიკაციო არხების მონიტორინგით, რომელიც ხორციელდება საზღვარგარეთის ქვეყნების სახელმწიფო ორგანოების სანქციონირებით ან დამტკიცებით. ამ შემთხვევაში საგარეო საქმეთა განმხორციელებელი ორგანო არის ძირითადი უფლებების დაცვის მოვალეობის ადრესატი.

მყოფი მოქმედებებისგან თავის შეკავებას. ძირითადი უფლებით დაცული ინფორმაციის თავისუფლების დროს განსაკუთრებით საგულისხმოა პერსონალური მონაცემების მიღების, დამუშავების, შეგროვების ან სხვაგვარი გამოყენების დასაშვებობაზე მოთხოვნები.

მათი სამართლებრივი საფუძვლები ასახულია მოვალეობაში, სახელმწიფომ დაიცვას ინფორმაციის თავისუფლების ან ინფორმაციული თვითგამორკვევის ძირითადი უფლებები. ისინი აკონკრეტებენ კერძოსამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილეების მიმართ ურთიერთპატივისცემის მოთხოვნას ზოგადად კანონის, ხოლო ცალკეულ შემთხვევაში სასამართლო გადაწყვეტილების ფორმით.

თუმცა მთავარი გამონაკლისია ის ფაქტი, რომ ინფორმაციის მოთხოვნის უფლება ან მონაცემებთან წვდომის მოვალეობა, თავისი მოცულობის მიხედვით, გამომდინარეობს მესამე პირებთან (ანუ კერძოსამართლებრივ – მ. ბ.) ურთიერთობაზე ძირითადი უფლების პირდაპირი ზემოქმედებიდან.²³ როგორც წესი, კანონმდებლის, განსაკუთრებით კი კერძო სამართლის კანონმდებლის მიზანია, დააკონკრეტოს დანაწესები.

ამასთან, იქ, სადაც სპეციალური ნორმა არ არსებობს, უნდა გავრცელდეს ყველა კერძოსამართლებრივი ურთიერთობის მომწესრიგებელი სამოქალაქო სამართლის უზოგადესი დებულებები.²⁴ ისინი უნდა დაზუსტდეს ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში ურთიერთობის მონაწილეთა ძირითადი უფლებების ზემოქმედების ძალით.²⁵

უფლებამოსილი პირის მონაცემებთან წვდომის მოვალეობა შეიძლება ასევე დაეფუძნოს მის მიერ თანხმობის გაცემას. თუმცა მის მიმართ, ამავე დროს, ვრცელდება ძირითადი უფლებებით დადგენილი შეზღუდვები. ამდენად, უნდა იყოს უზრუნველყოფილი ნებაყოფლობით თანხმობის გაცემა, ანუ თანხმობა არ უნდა იყოს კერძო პირთა ზემოქმედებით მიღებული.²⁶ ამასთან, ის უნდა იყოს ადეკვატური და პროპორციული.

უფლებამოსილი პირის მონაცემებთან წვდომის მოვალეობა ყოველთვის უნდა შემომდგეს საკონსტიტუციოსამართლებრივად, მიუხედავად იმისა, ეს მოვალეობა გამომდინარეობს ნაწარმოები კერძოსამართლებრივი ზოგადი დებულების დამაკონკრეტებელი წესიდან თუ მხარეთა შორის შეთანხმებიდან. ის უნდა განხორციელდეს საკონსტიტუციო სამართლის ფარგლებში და ითვალისწინებდეს ძირითადი უფლებების მოქმედების ძალას.

²³ ამ მხრივ, ნიშანდობლივია ინფორმაციის მიღების მოთხოვნასა და ინფორმირების უფლებას შორის მიჯნის გავლება. იხ. BVerfGE 79, 256 (269); 96, 56 (63); 117, 202 (226). აქ ტერმინი „უფლება“ უნდა განიხილებოდეს „სუბიექტურ“ უფლებად, მაგრამ არა მესამე პირებთან ურთიერთობისას, არამედ მხოლოდ სახელმწიფო ორგანოებთან ურთიერთობაში, კერძოდ, მათ უნდა შეასრულონ ძირითადი უფლებების დაცვის მოვალეობები საკუთარი კომპეტენციისა თუ მათი მოქმედების არეალის ფარგლებში, დაბოლოს, არანაკლებ მნიშვნელოვანია საზოგადო სიკეთეს მიექცეს ყურადღება ფართო გაგებით.

²⁴ საბოლოოდ BVerfGE 7, 198 (206)-დან გამომდინარეობს, რომ დაკონკრეტების პროცესში მოიაზრება სამი ეტაპის გავლა: ჯერ ძირითადი უფლებების ეტაპი (ძირითადი უფლებების მიზნის დადგენა), შემდეგ სამოქალაქო სამართლის შესატყვისი ნორმების განსაზღვრის ეტაპი (ძირითადი უფლებების მიზნის ფონზე შესაბამისი ნორმების დაკონკრეტება) და ცალკეულ საქმეებზე სასამართლო გადაწყვეტილების დაზუსტების საფეხური (ძირითადი უფლებების მიზნის საფუძველზე ნორმების გამოყენების გზით დაკონკრეტება). დაკონკრეტების შედეგი არის სახელმწიფოს მიერ ორივე მხარის ძირითადი უფლებების დაცვის მოვალეობების „კონსტიტუციური სინთეზი“ (ცნებასთან დაკავშ. იხ. Gallwas, Der Missbrauch von Grundrechten, გვ. 57 და შემდგომი გვერდები).

²⁵ ამასთან დაკავშირებით იხ. Grüneberg in Palandt, Bürgerliches Gesetzbuch, § 242, Rz. 8 შემდგომი გვერდები.

²⁶ მაგალითად: ბინის მოქირავნეს დაუშვებელი სახელშეკრულებო პირობა მესაკუთრის მიმართ BVerfGE 84, 192 (195 f.); დაზღვევის ცალმხრივი დადგენის ძალა BVerfG v. 23.10.2006 – 1 BvR 2027/02, Absatz-Nr. 34 ff., http://www.bverfg.de/entscheidungen/rk20061023_1bvr202702.html.

ბ) კონსტიტუციის მე-2 მუხლის 1-ლი პუნქტი, როგორც მაგალითი

კონსტიტუციის მე-2 მუხლის 1-ლი პუნქტის მიხედვით, მესამე პირებთან (ანუ კერძოსამართლებრივ – მ. ბ.) ინფორმაციულ ურთიერთობაში დავის გადაწყვეტას უკიდურეს შემთხვევაში უზრუნველყოფს პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლების სტრუქტურა, კერძოდ: ერთი მხრივ, ფართო გაგებით, ინფორმაციის მიღების თავისუფლების უზრუნველყოფა და, მეორე მხრივ, ამ თავისუფლების შეზღუდვა ნორმის ორივე ნაწილის – „კონსტიტუციური წესრიგისა“ და „სხვათა უფლებების“ – გამოყენებით.

ამასთან, „კონსტიტუციური წესრიგის“ შეზღუდვა ასრულებს ლომის წილის ფუნქციას, ვინაიდან ეს ტერმინი აღნიშნავს ფორმალური და მატერიალური გაგებით არსებულ ძირითად კანონთან თანხვედრაში მყოფ სამართლებრივ ნორმას, განურჩევლად იმისა, კერძოსამართლებრივია თუ საჯაროსამართლებრივი, საკანონმდებლო კანონებია თუ მიმდინარე კანონები. ასევე, უმნიშვნელოა, ეს ნორმა ეხება მინის, ფედერაციის თუ საზოგადოების კანონებს, სპეციალურად მონაცემთა ან ინფორმაციის დაცვის უფლების შინაარსის მატარებელია თუ ზოგად დატვირთვას ატარებს.²⁷

ამდენად, როგორც ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლებას, ისე ნებისმიერი ინფორმაციის თავისუფლებას აქვს საკონსტიტუციო სამართლის ყოველი ნორმით შეზღუდვები დაწესებული, თუ ის კონკრეტული ძირითადი უფლებით არაა დაცული.

მეორე მხრივ, „სხვათა უფლებები“ მიმართულია კანონით გაუთვალისწინებელი სფეროების გაერთიანებისკენ, სპეციალური ნორმების სულ უფრო ვიწრო სპექტრის გათვალისწინებით. მიუხედავად ამისა, საქმე არ ეხება „ცარიელ“ ბარიერს (შეზღუდვას). ამის ორი მიზეზი არსებობს:

ერთი მხრივ, „სხვათა უფლებები“ იძლევა, ასევე, ფორმალური სამართლებრივი ნორმების „მიღმა არსებული“ უფლების დაცვის შესაძლებლობას. მოცემულ შემთხვევაში მოიაზრება პროცესში ნორმის კომპლექსურად განხილვა. განსაკუთრებით აქ იგულისხმება სამართლებრივი მდგომარეობები, რომლებიც ლიტერატურასა და სასამართლო პრაქტიკაში კონსტიტუციურსამართლებრივი დაცვის მოვალეობიდან ვითარდება დაცვის ახალი მოთხოვნების სახით და ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს მხარდაჭერას ეძებს ან პოულობს. ამის ყველაზე თვალსაჩინო მაგალითია კერძო სამართალში გამოხატული „ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლება“.²⁸

მეორე მხრივ, „სხვათა უფლებები“ გაიგება, როგორც უფლებამოსილი პირის უფლებები, რომლებიც მესამე პირთა თავისუფლებებსა და უფლებებზე ძირითადი უფლებების ზემოქმედებიდან გამომდინარეობს, უზრუნველყოფს ნორმებისა თუ გადაწყვეტილებების საკონსტიტუციო კონტროლის მასშტაბს, განსაზღვრავს ინფორმაციის თავისუფლების პრინციპს, ან კანონით იცავს გარკვეულ ინფორმაციულ ინტერესს. ამის მაგალითია კერძო ავტონომიისა

²⁷ ცნების გასაგებად შეად.. BVerfGE 6, 32 (41 f.) „კონსტიტუციის შესაბამისი წესრიგი“ = „კონსტიტუციური წესრიგი“.

²⁸ შეადარეთ ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს სამი იმპულსი, რასთან დაკავშირებით მეორე და მესამე კომპონენტის დროს საკმარისი დასაბუთება არაა: პირველი: BVerfGE 65, 1 (43); ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლების აღიარება მოქალაქესა და სახელმწიფოს შორის პერსონალური მონაცემების დამუშავების თანამედროვე პირობებში“. მეორე: BVerfGE 78, 77 (84); ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლების გაფართოება მონაცემების ავტომატური დამუშავების სფეროს მიღმა. მესამე: BVerfGE 84, 192 (195); კერძო სამართალში ზემოქმედების ძალა; აღნიშნულთან დაკავშ. იხ. Gallwas; NJW 1992, 2785 (2787).

და კერძოსამართლებრივი ხელშეკრულების თავისუფლების შეზღუდვა ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლებით.²⁹

„სხვათა უფლებების“ შეზღუდვა მაინც არაა ის ადგილი, რომელიც ყველა დავაში ინვეს ინფორმაციის თავისუფლების აქტიურ და პასიურ ასპექტებს შორის საკონსტიტუციოსამართლებრივ ანონ-დანონას. ამისთვის ურთიერთსანინააღმდეგო ინფორმაციული ინტერესები უნდა შეფასდეს ყველა ასპექტის გათვალისწინებით, ანონ-დაინონოს საკონსტიტუციოსამართლებრივი მოთხოვნები, მათი ფაქტობრივი ზემოქმედების შედეგები და მოიძებნოს ორმხრივად სასარგებლო ბალანსი.³⁰ ამის მიზანია, შემუშავდეს დარგობრივი და კონკრეტული შემთხვევების სპეციფიკური დაცვის კონცეფცია, რომელიც ფორმალური და მატერიალური გაგებით ძირითად კანონთან თანხვედრაში იქნება.

III. „სხვათა ინფორმაციული უფლებები“³¹, როგორც ინფორმაციის თავისუფლების შეზღუდვები

1. „ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლება“

ა) დაცული სფერო

„ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლება“, თავისი დაცვის ობიექტის მიხედვით, ქმნის ფართო დაცვის მექანიზმს მისთვის, ვინც ინფორმაციულად დაზარალდა მონაცემების მოსაპოვებლად განხორციელებული ნებისმიერი ქმედებისგან.

აღნიშნული სფერო მოიცავს პერსონალური მონაცემების ყველა სახეს, იქნება ეს შინა-არსობრივად მგრძნობიარე, როგორცაა ჯანმრთელობის მდგომარეობის ამსახველი ან ინტიმური მონაცემები, თუ საკმაოდ ბანალური, როგორცაა სასტუმროს ანგარიშის თაობაზე ცნობები. აღნიშნული განპირობებულია „მონაცემთა დამუშავების თანამედროვე საშუალებების“ გამოყენების შესაძლებლობებით.³²

ეს საშუალებები იძლევა ამ მონაცემების შენახვის შესაძლებლობას აღნიშნული მონაცემების ამოშლის (დავინყების) გარეშე. სახელდობრ, ამ საშუალებების დახმარებით უზრუნველიყოფა მონაცემების მუდმივი და საყოველთაო ხელმისაწვდომობა. უპირველეს ყოვლისა, ახალი მონაცემების მიღება დასაშვებია მონაცემებით სარგებლობის შედეგად, თუნდაც ყველა შესაძლო ადგილას შენახული მონაცემების გაცნობის გზით, რათა შესაძლებელი გახდეს ადამიანთა ქცევითი და პირადი პროფილების შესახებ მეტნაკლებად სრული (ფართო) წარ-

²⁹ მაგალითები: ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებაში (BVerfGE 84, 192 (1995 შემდგომი) დასახელებული ქირავნობის ხელშეკრულებასთან დაკავშირებული ინფორმაციის გამჟღავნების დაუშვებლობის მოვალეობა ან დაზღვევის ხელშეკრულების თაობაზე გაუმჟღავნებლობის მოვალეობა.

³⁰ BVerfGE 97, 169 (176): „ძირითადი უფლებების კონფლიქტური მდგომარეობები“ უნდა აფიქსირებდეს „მათ ზემოქმედებას“ და შეიზღუდოს ისე, რომ ისინი ყველა მონაწილისთვის მეტწილად იყოს ეფექტური. ასევე, აქვე მკაფიოა კონსტიტუციური მოთხოვნა „პრაქტიკული შესაბამისობის“ დადგენის შესახებ.

³¹ როგორც ზემოთ თქმულიდან ჩანს, აქ არ მოიაზრება იმ წესებიდან გამომდინარე უფლებები, რომლებიც „საკონსტიტუციო წესრიგის“ შემადგენელი ნაწილია, შესაბამისად, არ იგულისხმება „მონაცემთა დაცვის შესახებ“ კანონის (BDSG) ან „სახვითი ხელოვნებისა და ფოტოგრაფიის ნიმუშებთან დაკავშირებით საავტორო უფლებების შესახებ“ კანონის (KunstUrhG) 22-ე და შემდგომი მუხლებით დადგენილი უფლებამოსილი პირის უფლებები.

³² BVerfGE 65, 1 (გვ. 42 და შემდგომი).

მოდგენის შექმნა, დანყებული ადამიანთა პოლიტიკური ქცევის კონტროლიდან დასრულებული მათი ეკონომიკური მოქმედების კონტროლით.

ბ) დაცვის ინსტრუმენტი

საჯარო დანესებულებებიდან ინფორმაციის მიღების მოთხოვნისას პერსონალური მონაცემები დაცულია კანონით დადგენილი შეზღუდვითა და უფლებამოსილი პირის თანხმობით. მხოლოდ ისინი ქმნიან ინფორმაციული თვითგამორკვევის შეზღუდვის საფუძველს და ანესებენ მის ფარგლებს.

კანონისმიერი პირობა გამომდინარეობს მისი პიროვნული უფლებით განსაზღვრული ძირითადი უფლებების დაცვიდან, საბოლოო ჯამში კი, ძირითად უფლებებთან, როგორც მოქმედ სამართალთან, ყველა სახელმწიფო ხელისუფლების პირდაპირი კავშირიდან.³³

ეს ასაბუთებს ზოგადსა და გამონაკლისს შორის ურთიერთდამოკიდებულებას. შესაბამისად, ინფორმაციული თვითგამორკვევა არის წესი, სხვა პირის მიერ ინფორმაციის მოთხოვნა კი – გამონაკლისი დანაწესი. ამდენად, სახელმწიფოსთან ურთიერთობისას არსებობს ძირითადი უფლებით დადგენილი პრეზუმფცია ინფორმაციული თვითგამორკვევის სასარგებლოდ.

აქედან გამომდინარეობს აშკარა საკონსტიტუციოსამართლებრივი უპირატესობა: თვითგამორკვევა დაცულია მანამ, ვიდრე შესაბამისი სამართლებრივი საფუძველით არაა ინტერესის ხელყოფა გამართლებული. თუნდაც სამართლებრივი ნორმის სისწორესა და შინაარსზე ეჭვი გაჩნდეს, მაინც მუდამ ინფორმაციული თვითგამორკვევის დაცვა რჩება პრიორიტეტად.³⁴

თანხმობის გაცემის წესი გამომდინარეობს უფლებამოსილი პირის ძირითადი უფლებამოსილებიდან, რომლითაც მას აქვს თვითგამორკვევის უფლება თავის განკარგულებაში დაქვემდებარებულ ობიექტებზე.

ასევე, ცხადია, მათთვის არსებობს კავშირები. მათი მიზანია უფლებამოსილი პირის თვითგამორკვევის დაცვა და ამ პირის მიერ მონაცემების განკარგვის უფლებამოსილების შეზღუდვა. ამდენად, თანხმობა უნდა იყოს ობიექტურად განსაზღვრული, შეზღუდული და შეცნობადი თანხმობის მიმცემისთვის (ე. წ. „ინფორმირებული თანხმობა“).³⁵ ამავე დროს, თანხმობა უნდა გაიცეს ნებაყოფლობით და თანაბრობის პრინციპის დაცვით.

თანხმობას არ აქვს მნიშვნელობა მანამ, ვიდრე თვითგამორკვევის პრიმატი ნებისმიერი დონის სამართლებრივი ნორმით იზღუდება საკონსტიტუციოსამართლებრივ სიბრტყეზე. ცხადია, მისი უპირატესობა ისაა, რომ ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლებაში ჩარევას ის ამართლებს ყველა იმ შემთხვევაში, როდესაც დამცავი ნორმა არ არსებობს, ან მისი გამოყენების სფერო სადავოა.³⁶

³³ კონსტიტუციის 1-ლი მუხლის მე-3 პუნქტი.

³⁴ აუხსნელ სიტუაციასთან დაკავშ. იხ. *Gallwas, Grundrechte, Rz. 583.*

³⁵ ცნებასთან დაკავშ. შეადარეთ, მაგალითად, კენდრა ჩერის დეფინიცია, ინფორმირებული თანხმობის ფსიქოლოგია ასეთია: „ინფორმირებული თანხმობა, ესაა იურიდიული პროცედურა, რომლის მიზანია, პაციენტი, კლიენტი და კვლევის მონაწილეები იყვნენ ინფორმირებული ყველა შესაძლო რისკისა და ხარჯის შესახებ, რომელიც უკავშირდება მკურნალობას ან პროცედურას. ინფორმირებული თანხმობის ელემენტები მოიცავს კლიენტის ინფორმირებას მკურნალობის ხასიათის, შესაძლო ალტერნატიული მეთოდების, პოტენციური რისკებისა და სარგებლის შესახებ, თანხმობა კი ნამდვილად რომ ჩაითვალოს, კლიენტი უნდა იყოს ინფორმირებული და თანხმობაც უნდა გაიცეს ნებაყოფლობით.“

³⁶ თუმცა ეს პროვიცირებას უწევს შემთხვევებს, როგორიცაა, მაგალითად, დაუშვებელი სახელშეკრულებო ვალდებულების არსებობა მოიჯარისა მესაკუთრის მიმართ. იხ. *BVerfGE 84, 192 (195 შემდგომი)* და

გ) აწონ-დანონის წესი, როგორც მესამე პირებთან ურთიერთობის თავისებურება

როცა საქმე ეხება კერძო პირთა ინფორმაციის დაცვის ინტერესს, სურათი განსხვავებულია.

ამ შემთხვევაში არ არსებობს რაიმე ეჭვი და არც ინფორმაციული თვითგამორკვევის სასარგებლოდ წარმოშობილი ურთიერთობიდან რაიმე გამონაკლისი, ასევე, აქ არ დასტურდება კონსტიტუციის 1-ლი მუხლის მესამე პუნქტით გათვალისწინებული ძირითადი უფლებების პირდაპირი მოქმედება. ამის საფუძველი ისაა, რომ ყველგან, სადაც კერძო პირთა ინფორმაციული ინტერესები ეჯახება ერთმანეთს, საქმე ეხება ძირითად უფლებებს შორის კოლიზიას. სახელდობრ, ერთი კერძო პირის ძირითადი უფლებით დაცული ინფორმაციული ინტერესი უპირისპირდება მეორე პირის ასევე ძირითადი უფლებით უზრუნველყოფილ ინფორმაციულ თვითგამორკვევას.

ამ კონფლიქტის გადაწყვეტის გზა ვერ იქნება ის, რომ ამ ორი ინტერესიდან ერთ-ერთს კონსტიტუციით უკვე აქვს უპირატესობა მინიჭებული მეორესთან შედარებით იმგვარად, რომ მეორეს შეეძლოს მხოლოდ შესაბამისი სამართლებრივი ნორმის საფუძველზე და ფარგლებში მოქმედება. ამის წინაპირობა იქნებოდა ის, რომ ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლებას ყველა კერძო ხასიათის ინფორმაციულ ინტერესთან შედარებით ან ინფორმაციის თავისუფლებას ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლების მიმართ მინიჭებოდა კონსტიტუციური პრიორიტეტულობა. თუმცა ძირითადი კანონის ის ნაწილი, რომელიც ძირითად უფლებებს ეხება, ამისთვის არაფერს არ ითვალისწინებს.³⁷ აქ ძირითად უფლებებს პრინციპში თანაბარი რანგი აქვთ. ყველაფერი დანარჩენი ნიშნავს, რომ „დროში პირველი რიგშიც პირველია“ („ადრე ამდგარსა კურდღელსა, ვერ დაენევა მწევარი“).

რამდენადაც ძირითადი უფლებებიდან გამომდინარე კლასიკურ ურთიერთობაში არ არსებობს კონსტიტუციის უპირატესობა, არ არსებობს ზოგადიდან გამონაკლისი წესი და არც უფლებამოსილი პირის სასარგებლოდ მოქმედების ვარაუდი. მისგან განსხვავებით, კერძო პირთა ინფორმაციული ინტერესების გამოყენებით ინფორმაციული თვითგამორკვევის დარღვევის ყოველ კონფლიქტურ შემთხვევაში უნდა დაბალანსდეს ურთიერთსაწინააღმდეგო ინფორმაციული ინტერესები ორივე მხარის დაცვის მოთხოვნებისა და ძირითადი უფლებებით გათვალისწინებული დაცვის მოვალეობების კონსტიტუციური აწონ-დანონის გზით.

ამდენად, კერძო პირის ინფორმაციულ ინტერესთან შედარებით, გარდა უფლებამოსილი პირის მიერ თანხმობის გაცემისა, ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლება შესრულება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მას მიენიჭება პრიორიტეტი თავად კონსტიტუციით, ან მისგან ნაწარმოები სამართლებრივი ნორმით კონსტიტუციის ფარგლებში.

ასევე, კერძო პირის თავისუფლების ინტერესი პირიქით, ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლებასთან შეჯახებისას, გარდა უფლებამოსილი პირის თანხმობის არსებობისა, მხოლოდ მაშინ შეიძლება შესრულდეს, როცა მას მინიჭებული აქვს შესაბამისი რანგი უშუალოდ კონსტიტუციით, ან დაცულია კონსტიტუციიდან ნაწარმოები სამართლებრივი ნორმით.

დაზღვევის ცალმხრივად განსაზღვრის უფლებამოსილება BVerfG v. 23.10.2006 – 1 BvR 2027/02, Absatz-Nr. 34 შემდგომი, ადასტურებენ უფლების ბოროტად გამოყენებას.

³⁷ ეს, ცხადია, არ გამორიცხავს კანონდებლის შესაძლებლობას, დაადგინოს ინფორმაციული თვითგამორკვევის ინტერესის ხელყოფა ზოგადად ან სპეციალურად კანონისმიერი პირობები, როგორც ეს მოხდა „პერსონალური მონაცემების დაცვის შესახებ“ კანონის მე-4 პარაგრაფში (§ 4 BDSG), გარდა პირველი პარაგრაფის მე-2 აბზაცის მე-3 პუნქტისა (§ 1 Abs. 2 Nr. 3), ამ კანონის (BDSG) ბოლო ნახევარი წინადადება.

ამდენად, ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლებაში ჩარევა გადაიქცევა თუ არა დარღვევად, ეს მესამე პირებთან ურთიერთობაში ყოველთვის დამოკიდებულია კონსტიტუტური ინტერესებისა და ძირითადი უფლებების დაცვის მოვალეობების კონსტიტუციური ანონ-დანონის შედეგზე. უფრო ზუსტად რომ აღინიშნოს, კონსტიტუტური ინტერესების შეპირისპირება უნდა მოითხოვდეს უფლებამოსილი პირის კონსტიტუტურ სიბრტყეზე დაცვის აუცი-ლებლობასა და სახელმწიფოს მიერ უფლებების დაცვის უპირატეს მოვალეობას. თუმცა რო-ცა ეს ასე არაა, ანუ თუ ასეთი კონსტიტუტურსამართლებრივი პრიორიტეტის დადგენა შე-უძლებელია, მაშინ ივარაუდება ორივე ძირითადი უფლების კონსტიტუტური თანაბრობა და სახელმწიფოს მიერ უფლებების დაცვის მოვალეობების თანაბარი რანგი.

თუმცა ამ შემთხვევაში კერძო ურთიერთობის მონაწილეებს ევალებათ, მინიმუმ ორივე მხარის ძირითად უფლებებს სცენ პატივი და სახელმწიფოს ეკისრება შესაბამისი ვალდებუ-ლება, განსაზღვროს ეს მოთხოვნა პრაქტიკული შესაბამისობის თვალსაზრისით.

მათი დადგენა ნაწარმოები სამართლის სფეროში შედის.³⁸ აბსტრაქტულ-გენერალური წესები უნდა შექმნას კანონმდებელმა,³⁹ კონკრეტული შემთხვევა უნდა შეაფასოს სასამარ-თლოებმა გადაწყვეტილების მიღების გზით ანალოგიური კანონების და, საჭიროების შემ-თხვევაში, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი დებულებების საფუძველზე.⁴⁰

ინფორმაციული თვითგამორკვევის ან ინფორმაციის თავისუფლების პრიორიტეტი შე-იძლება ატარებდეს მკაცრ ან პრინციპულ ხასიათს. მკაცრია ის, როცა არც ერთ შემთხვევაში არ დაუშვებს გამონაკლისს, ხოლო პრინციპულია ის მაშინ, როდესაც შეიძლება არსებობდეს ისეთი გარემოებები, რომლებიც კონსტიტუტურსამართლებრივ უპირატესობას (გამონაკ-ლისს) ადგენენ, ან კონსტიტუტუის ფარგლებში რელატიურობის შესაძლებლობას იძლევა.⁴¹

დ) ინფორმაციული თვითგამორკვევის პირველადობის თაობაზე მოსაზრებები

ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლება არის „სხვის სამსახურში მყოფი უფლება“. ის იცავს უფლებამოსილ პირს დისკრიმინაციისგან საკუთარი პიროვნების განვითარებისას, განსაკუთრებით დაცული თავისუფლებების განხორციელებაში და, საბოლოო ჯამში, ხელს უწყობს საკუთარი ღირსების ხელშეუხებლობას. ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლე-ბის რანგის დადგენა, პირველ რიგში, დამოკიდებულია იმაზე, რომელი ძირითადი უფლების დაცვას ემსახურება ის.

საკუთარი პიროვნების განვითარების დაცვა და თავისუფლებების განხორციელება მიმარ-თულია იქითკენ, რომ დაიცვას ხელყოფის საფრთხეებისგან ის სფეროები, რომლებიც განსაკუთ-რებული დაცვის ღირსია. ასეთია, მაგალითად, პირადი სფეროს⁴², საზოგადოებაში თვითგამო-

³⁸ დაწვრილებითი ინფორმაცია ძირითადი უფლებების დაცვის მოვალეობებთან დაკავშირებით კანონმდებ-ლობისა და სასამართლო ხელისუფლების გზით კერძოსამართლებრივი დავების მოწესრიგების ფორ-მებისა და არსებული შესაძლებლობების მოცულობაზე იხილეთ BVerfGE 96, 56, 64 და შემდგომი. იხ. BVerfGE 88, 203 (262).

³⁹ ამის მაგალითებია არასახელისუფლო ორგანოების მიერ მონაცემთა დამუშავების შესახებ წესები. იხ. §§ 27 ff. BDSG, §§ 22 KURhG, §§ 48 UrhG.

⁴⁰ მაგალითად, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 242-ე და 826-ე მუხლების შესაბამისად, კანონის დაუფიქრებელი შესრულების აკრძალვა.

⁴¹ მაგალითად, ბავშვის ინტერესების საკონსტიტუტუციოსამართლებრივი დაცვა, რათა მისი წარმომავლობის შესახებ ინფორმაცია მიიღოს, მხოლოდ პრინციპული ხასიათისაა და თავისთავად არ ამართლებს მშობლებთან ან მესამე პირებთან დაკავშირებით შესაბამისი ინფორმაციის მიღების მოთხოვნას. დანერ. იხ. BVerfGE 96, 56 (63).

⁴² ასეთია ფედერალური საკონსტიტუტუციო სასამართლოს ერთგვაროვანი პრაქტიკა. შეად. მაგალითად, BVerfGE 90, 255 (260) განგრძობადობაზე მითითებით.

ხატვისა⁴³ და თავისუფლების დაცვა იმ გარემოებების შენახვის გზით, რომლებიც ემსახურება ამ მიზანს, თუმცა რეალურ ცხოვრებაში არც უნდა მოიაზრებოდეს. ამ კონტექსტში უნდა იგულისხმებოდეს „დასაცავი თავისუფლების“ ფენომენი, რომელიც, ყოველდღიური გამოცდილების მიხედვით, ყველგან თავისუფლების შესასრულებლად ბარიერად აღიქმება.⁴⁴

დისკრიმინაციისგან დაცვა ემსახურება პირთა დაცვას უსაფუძვლო დიფერენცირებისა და დამამცირებელი მოპყრობისგან. ამ მხრივ კონსტიტუციის მე-3 მუხლის მე-3 პუნქტის კატალოგი არაა ამომწურავი. პირიქით, პირთა თავისუფლების უფლებებიდან, ასევე, გამომდინარეობს დისკრიმინაციის აკრძალვები,⁴⁵ მაგალითად, როცა პირმა კერძო სკოლის ან სალამოს სწავლების გზით საშუალო განათლების შესახებ სიმნიფის ატესტატი მიიღო, თუ მან სქესი ან რელიგია შეიცვალა. ამასთან კავშირში პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება ასრულებს დამცავ ფუნქციას. დაუშვებელია ვინმეს დისკრიმინაცია იმ ნიშნით, რომ ის განსხვავებულად ვითარდება, ვიდრე უმრავლესობა.⁴⁶

ადამიანის ღირსების დაცვის თვალსაზრისით, იგი ემსახურება კერძო პირთა იმ ინტერესების უზრუნველყოფას, რომლებიც არაა გარანტირებული, ან ჯერ კიდევ არაა გათვალისწინებული კონკრეტული საკონსტიტუციოსამართლებრივი უფლებებით.

ამ შემთხვევაში ინფორმაციული თვითგამორკვევის დაცვის აუცილებლობა ეფუძნება დაზარალებულის აქტიურობის (მოქმედების) ხარისხს.

მოცემულ შემთხვევაში უფლებამოსილი პირის ძირითადი უფლებების დაცვისთვის ყველაზე მნიშვნელოვანია ხელყოფის საფრთხის ტიპი და მისი მდგრადობა. ამასთან დაკავშირებით გამოიყენება უსაფრთხოების ზოგადი სამართლებრივი მაქსიმა: რაც უფრო მაღალია დაცული სიკეთის საკონსტიტუციოსამართლებრივი რანგი, მით უფრო ინტენსიური და განგრძობადია მოსალოდნელი სიკეთის ხელყოფა და რაც უფრო ნაკლებია თავდაცვის შანსები, მით უფრო დიდია დაცვის მოლოდინი (მოთხოვნა). ხელყოფის საფრთხის ტიპს განეკუთვნება ინფორმაციის დამუშავების განსაკუთრებული პირობები. ეს მიჯნავს შემთხვევებს იმის მიხედვით, დამახსოვრებულია მონაცემები, ისინი მხოლოდ წერილობით არის დაფიქსირებული თუ მუდმივად განვითარებადი ელექტრონული დამუშავების გზით იქნება შენახული; შეიძლება ისინი ხელმისაწვდომი გახდეს შრომატევადი სამუშაოს ჩატარებისას თუ ვინმეს მიერ სახლიდან ან საზღვარგარეთ ღილაკის დაჭერის გზით, და შესაძლოა თუ არა ყოველდღიური ქცევის ან ინდივიდუალური პროფილების ერთად თავმოყრა.

პოტენციური რისკის კიდევ ერთი ასპექტია უფლების ბოროტად გამოყენების შესაძლებლობა, განსაკუთრებით შენახული ინფორმაციის უნებართვოდ და არადანიშნულებისამებრ გამოყენება. ამას ემატება კონტროლის შესაძლებლობების არარსებობა. ინფორმაციის შეგროვების, შენახვის, გამოყენებისა და გავრცელების გზით ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლების ხელყოფის სპეციფიკა ისაა, რომ უფლებამოსილი პირი შეიძლება სხვანაირად აღიქვამდეს ამ დარღვევებს, ვიდრე სხვა სამართალდარღვევების დროს ხდება. აქედან გამომდინარეობს სპეციფიკური დაცვისა და სათანადო ღონისძიებების გატარების აუცილებლობა, მაგალითად, შესაბამისი მოვლენების დოკუმენტირებისა და ამის შესახებ უფლებამოსილი პირის ინფორმირების მოვალეობა.

⁴³ წარმოთქმული სიტყვის დაცვა. იხ. BVerfGE 54, 148 შემდგომი გვერდები და 208 და შემდგომნი.

⁴⁴ შეად. Gallwas, Der Staat 1979, 507 (514 f.); BVerfGE 65,1 (42), ასევე, E 106, 28 (39 ff.) და ისევ E 120, 274 (312).

⁴⁵ Gallwas, Grundrechte, Rz. 262 და შემდგომნი.

⁴⁶ ამასთან დაკავშირებით, ასევე, შეად. დისკრიმინაციისგან განსაკუთრებული პერსონალური მონაცემების სამართლებრივი დაცვა ფედერაციის პერსონალური მონაცემების დაცვის შესახებ კანონის მე-3 მუხლის მე-9 პუნქტში ასახული განსაკუთრებით პერსონალური მონაცემების დასაცავად.

გარდა ამისა, ეს დამოკიდებულია სისტემის უნებართვო წვდომის მიმართ ინფორმაციის მატარებლის უარყოფით ზეგავლენაზე. კერძო პირებსაც მოეთხოვებათ ინფორმაციული სისტემის კონფიდენციალობისა და ხელშეუხებლობის დაცვა.⁴⁷ აქ მოიაზრება მაგალითად, კვლევის მიზნებისთვის გამოსაყენებელ სისტემაში ჩარევა-შეღწევა, რათა გაკონტროლდეს საქმიანობის სფერო, პაციენტთა მონაცემები ან კოლეგების სამუშაო პროცესები და მასალის შეგროვება.

არანაკლებ მნიშვნელოვანია, გაირკვეს უსაფრთხოების დაცვის ზომები, რომლებიც შეიძლება უფლებამოსილმა პირმა გამოიყენოს, ან გამოიყენა, რათა შეენიანააღმდეგოს ინფორმაციულ თვითგამორკვევაზე საკუთარი უფლების ხელყოფას. პრინციპში ეს დამოკიდებულია უშუალოდ უფლებამოსილ პირზე, ვინაიდან მან უნდა ჩამოაყალიბოს საკუთარი საკომუნიკაციო ურთიერთობები და ამ ფარგლებში გადაწყვიტოს, გაამჟღავნოს თუ არა გარკვეული ინფორმაცია.⁴⁸

ინფორმაციული თვითგამორკვევა მოიცავს ადამიანის უფლებას, ცხოვრების უმნიშვნელოვანესი სფეროების შესახებ ინფორმაცია შეინახოს განსაკუთრებული ფორმით და ამ გზით დაიცვას ინსპექციისა თუ მოპარვისგან. კონფიდენციალობისა და ინფორმაციის ავტომატური საშუალებებით დაცვას დამატებითი დატვირთვა ენიჭება.

ბოლოს, გასათვალისწინებელია ისიც, თუ როგორ უჩნდება უფლებამოსილ პირს კანონისმიერი ნდობა საზოგადოებაში მისი კერძო სფეროსა და ხელშეუხებლობის ზოგადი პატივისცემის მიმართ.

2. სანინააღმდეგო პოზიციები

ა) სხვა კერძო პირთა ინფორმაციული ინტერესები

მეორე მხრივ, უნდა აინონ-დაინონოს სხვადასხვა ძირითადი უფლება, რომლებიც კერძო პირთა ინფორმაციულ ინტერესებს იცავს.

საწყის წერტილად უნდა განიხილებოდეს სპეციალური ძირითადი უფლებების უზრუნველყოფა.⁴⁹

ამის მაგალითია იმ ინფორმაციის მიღების უფლება საყოველთაოდ ხელმისაწვდომი წყაროებიდან,⁵⁰ რომელიც ასევე ზოგადად ხელმისაწვდომ პირად მონაცემებს ეხება. ანალოგიურად შეიძლება კვლევის თავისუფლება გარკვეულ შემთხვევებში იყოს უპირატესი ინფორმაციული თვითგამორკვევასთან შედარებით, სახელდობრ მაშინ, თუ პერსონალური ინფორმაცია არის აუცილებელი კვლევითი პროექტისთვის, მაგრამ უფლებამოსილი პირისგან თანხმობის მიღება შეუძლებელია, ან დროულად ვერ მიიღება.⁵¹

⁴⁷ „კერძო პირთა“ ხელყოფის საფრთხეებზე დაწვრილებით იხ. BVerfGE 120, 274 (გვ. 311 და შემდგომნი).

⁴⁸ ამასთან დაკავშ. შეად BVerfG – 1BvR 2027/02 v. 23.10.2006, Absatz-Nr. 32 ff., http://www.bverfg.de/entscheidungen/rk20061023_1bvr202702.html.

⁴⁹ ძირითადი უფლებებით დაცული ინფორმაციული ინტერესის სფერო ძველებურად არაა საკმარისად მონესრიგებული, გარდა საოჯახო სამართალში გამონაკლისისა. შეად. *Gallwas*, NJW 1992, 2785 (2789), თუმცა ის იზღუდება საკუთარ პიროვნებაზე ინფორმაციის მიღების ინტერესით.

⁵⁰ კონსტიტუციის მე-5 მუხლის 1-ლი ნაწილის პირველი წინადადების თანახმად, გამოქვეყნებული სამეცნიერო ნაშრომი შეიძლება გადაიხედოს, რომ დადგინდეს, იყო თუ არა ავტორი წესისამებრ და სრულად ციტირებული, პლაგიატის შესახებ საჯარო ბრალდება წაყენებული მაშინაც, თუ უფლებამოსილი პირი პროფესიულად შეურაცხადი გახდა.

⁵¹ მაგალითად: ბიობანკი: ძირითადად, პაციენტთა მონაცემები, სანარმოო, სისხლის და ანალოგიური ნიმუშები სამედიცინო კვლევისთვის გროვდება და მუშავდება ცალკეული კვლევის პირობების შესახებ შესაბამისი ახსნა-განმარტების ფარგლებში გამოხატული თანხმობის საფუძველზე. თანხმობა რომ

როცა ინფორმაციული ინტერესი არაა სპეციალური ძირითადი უფლებით დაცული, შეიძლება პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლების გამოყენება თავისი ორივე გამოვლენის ფორმით.

ინფორმაციის მიღების უფლება კი შეიძლება საკონსტიტუციოსამართლებრივი პიროვნული უფლებიდან გამომდინარეობდეს.⁵²

ბ) სხვა საკონსტიტუციოსამართლებრივი პირობები და საზოგადოებრივი სიკეთის ასპექტები

კერძო პირთა ინფორმაციული ინტერესების ძირითადი უფლებებით დაცვისას შეიძლება გაძლიერებულად კვლავ წამოტივტივდება ზედაპირზე თუნდაც ისეთი საკონსტიტუციოსამართლებრივი პირობები, რომლებიც, პირველ რიგში, ძირითადად, ემსახურება არა კერძო პირებს, არამედ ეხება საზოგადოებრივ ცხოვრებას. ასეთია კომუნიკაციისა და აზრის ფორმირების პროცესში შეძლებისდაგვარად ჩაურევლობის უზრუნველყოფა,⁵³ ან სხვანაირად რომ ითქვას, საზოგადოებრივ ინტერესშია, მაგალითად, უზრუნველყოს საზოგადოებრივი ჯანდაცვა მომავალში ახალი სამედიცინო მედიკამენტის შექმნის ან, ზოგადად, ჯანსაღი სამედიცინო კვლევის მომზადების გზით. საბოლოო ჯამში, მოცემულ შემთხვევაში ხელთაა საზოგადოებრივ სიკეთეთა დაცვისა და განვითარების საერთო არსენალი.

IV. „ინფორმაციულ ინტერესთა აწონ-დანონის“ სამი პრინციპი

1. პირველი პრინციპი: უპირველეს ყოვლისა, ინტერესთა აწონ-დანონისას უნდა გაიმიჯნოს ორი დონე, კერძოდ, საკონსტიტუციოსამართლებრივი და მისგან ნაწარმოები, ჩვეულებრივ, სამოქალაქოსამართლებრივი.

ა) საკონსტიტუციოსამართლებრივი ნორმების სავალდებულობა

ინფორმაციის თავისუფლებაა უფრო პრიორიტეტული, ვიდრე ინფორმაციული თვითგამორკვევა თუ პირიქით, ინფორმაციული თვითგამორკვევა ინფორმაციის თავისუფლებასთან შედარებით, საკითხი უნდა შეფასდეს საკონსტიტუციოსამართლებრივ, განსაკუთრებით კი ძირითადი უფლებების სიბრტყეზე.

ამ შემთხვევაში მთავარი პრობლემაა, რომ ორივე ძირითად უფლებას შორის პირველისთვის ან მეორისთვის საკონსტიტუციოსამართლებრივი პრიორიტეტის მინიჭება გამომ-

---

ჩაითვალოს ნამდვილად, კვლევის პირობები უნდა იყოს გასაგებად ახსნილი დაინტერესებული პირისთვის და დამტკიცებული უნდა იყოს ეთიკის კომისიის მიერ. ეს პირობები ვერ დაკმაყოფილდება იმ მონაცემებისა და ნიმუშების შემთხვევაში, რომლებიც უნდა დაარქივდეს სამომავლო კვლევებისთვის, განსაკუთრებით სპეციფიკური მიზნის შესახებ პრინციპთან დაკავშირებული. შესაბამისი მომავალი კვლევის სანარმოებლად უნდა იყოს შემუშავებული შესაბამისი და დაინტერესებული პირისთვის გონივრული წესები, რომელთა დახმარებითაც შეიძლება თვითგამორკვევის უფლების დეფიციტის კომპენსირება. მაგალითად, იმის უზრუნველსაყოფად, რომ მონაცემები და ნიმუშები საფუძვლიანად იყოს დაცული უნებართვო გამოყენებისგან და მათი გამოყენება დასაშვები იყოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ კვლევითი პროექტი, რომელიც ჯერ კიდევ არაა დადგენილი, ადრე იყო დაშვებული კომპეტენტური ეთიკის კომისიის მხრიდან.

⁵² მაგალითად: BVerfGE 117, 202 (გვ. 226 და შემდგომი) ძირითადი უფლებების დაცვის ვალდებულება, საპროცესო წესრიგი წარმოშვას, რომელზეც შეიძლება შესაბამისი ფორმით ამოქმედდეს წარმომავლობის ცოდნის შესახებ უფლება და შეიძლება განხორციელდეს კიდევ.

⁵³ მოსაზრებების ბრძოლისთვის, როგორც „ინტელექტუალური კონფლიქტის“ „ცხოვრებისეული ელემენტი“ იხ. BVerfGE 7, 198 (208); შეად. ასევე BVerfGE 65, 1 (43 და შემდგომი) მითითება ინფორმაციის თვისებაზე, როგორც „სოციალური რეალობის გამოხატვა“, და ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლებით დაცული ადამიანის „საზოგადოებისთვის მიკუთვნებადობასა და საზოგადოებასთან მიჯაჭვულობაზე“.

დინარეობს უშუალოდ კონსტიტუციიდან. სახელდობრ, საქმე ეხება უპირატესობას, რომელიც მესამე პირებთან ურთიერთობაში ყალიბდება უშუალოდ კონსტიტუციის ძალით, რადგან ზღუდავს ინფორმაციის თავისუფლებას ან ინფორმაციული თვითგამორკვევის საკონსტიტუციოსამართლებრივ დაცვას სხვათა უფლებების სასარგებლოდ, ან ინფორმაციის მიღების, წვდომის ან მოქმედების განხორციელებისგან თავშეკავებაზე სხვისი უფლებების საინააღმდეგოდ.

გარდა ამისა, კონსტიტუციის პირველი მუხლის მე-3 პუნქტის ფარგლებში არსებობს საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და სასამართლო ხელისუფლებებთან ძირითადი უფლებების კავშირი, რაც გამოიხატება ძირითადი უფლებების დაცვის მოვალეობაში. აქედან გამომდინარეობს სახელმწიფოს მოვალეობა, განსაზღვროს ზოგადად და ცალკეულ შემთხვევებში ინფორმაციის თავისუფლებისა და ინფორმაციული თვითგამორკვევის კონფლიქტში ძირითადი უფლებებით დაცვა, რათა დაადგინოს ურთიერთობის მონაწილეთა შესაბამისი ძირითადი უფლებები და ფარგლების დარღვევის იურიდიული შედეგები.

ბ) ურთიერთპატივისცემის პრინციპის დაკონკრეტების აუცილებლობა

თუ ვერ დგინდება კოლიზიური ძირითადი უფლებების საკონსტიტუციოსამართლებრივი პრიორიტეტის პირდაპირი კავშირი იმ პირებთან, რომლებიც მესამე პირებთან ურთიერთობებში მონაწილეობენ, მაშინ უნდა იყოს გამოყენებული ორმხრივი ინტერესების გათვალისწინების პრინციპი. საბოლოო ჯამში, არ აქვს მნიშვნელობა, საქმე ეხება ზოგადსამართლებრივ პრინციპს, კერძოსამართლებრივ თუ საკონსტიტუციოსამართლებრივ საწყისს.⁵⁴

ამ თვალსაზრისით, გადამწყვეტია ინტერესთა ყოველმხრივი დაბალანსება საკონსტიტუციოსამართლებრივ სიბრტყეზე. ამასთან, ძირითადი უფლებების მიზნის გათვალისწინებით, დასაწყისშივე უნდა დადგინდეს, რომელი ღონისძიების გამოყენებას მოითხოვს კანონმდებელი მხარეების ინტერესთა კონფლიქტის გადასაწყვეტად.⁵⁵

როცა შესაბამისი კანონისმიერი დანაწესები არ არსებობს, მოსამართლემ მაინც უნდა გადამწყვეტოს კონფლიქტი. მან უნდა შეამოწმოს, მოითხოვს თუ არა ურთიერთობის ერთ-ერთი მონაწილე მეორე მხარისგან ისეთ რამეს, რაც ორივე მხარის ინტერესების დაცვის მოთხოვნასთან შეუთავსებელია.

ეს აკრძალავს შეიძლება, ერთი მხრივ, აისახოს მოთხოვნაში, სასურველი ინფორმაცია მიიღოს ან დაუშვას მათი მიღება, დამუშავება და გავრცელება, მეორე მხრივ კი, უარი ეთქვას ინფორმირებაზე, ან აკრძალოს მონაცემების ნებისმიერი სხვა ფორმით მოპოვება მათი დამუშავებისა თუ გავრცელებისთვის.

2. მეორე პრინციპი: საკონსტიტუციოსამართლებრივი და სამოქალაქოსამართლებრივი თვალსაზრისით, ინფორმაციის თავისუფლება და ინფორმაციული თვითგამორკვევა მესამე პირებთან (ანუ კერძოსამართლებრივ) ურთიერთობაში დაცულია მხოლოდ საკონსტიტუციო და სამოქალაქოსამართლებრივი დებულებების მიხედვით, ანუ არაა უზრუნველყოფილი ზოგადიდან გამონაკლისი წესის სახით.⁵⁶

⁵⁴ სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპი, როგორც ძირითადი კანონის ელემენტარული პრინციპი და კონსტიტუციის მე-2 მუხლის 1-ლ პუნქტში მოცემული ზოგადი წესის ფორმულირება, შეიძლება მოემსახუროს ცალმხრივი ინფორმირების სამართლებრივი აკრძალვისთვის, როგორც საფუძველს. შემდეგ ამას თან ახლავს სახელმწიფოს მოვალეობა, დაიცვას შესაბამისი ძირითადი უფლებები, ე.ი. სამართლებრივად აღსრულდეს.

⁵⁵ მაგალითი: გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 1600-ე მუხლის მე-2 ნაწილი, რომელიც ბავშვის ინტერესის დაცვის მიზნით ბიოლოგიური მამის შესახებ ინფორმაციის მიღების მოთხოვნას ზღუდავს.

⁵⁶ შეად. ზევით Rz. 45 და შემდგომნი.

ჩვეულებრივ, საკონსტიტუციოსამართლებრივი დაბალანსება ხდება არა უშუალოდ უბრალოდ ძირითად უფლებებს შორის, არამედ ძირითადი უფლებების დაცვის მოვალეობის შინაარსის, წონისა და მოცულობის მიხედვით.

არსებობს ინტერესთა სამოქალაქოსამართლებრივი დაბალანსების ფართო შესაძლებლობა, იმის მიუხედავად, ის ხორციელდება ზოგადად კანონმდებლის მხრიდან თუ მოსამართლის მიერ ცალკეულ შემთხვევაში. ამასთან, ეს ყოველთვის უნდა პასუხობდეს საკონსტიტუციო და სპეციალური ძირითადი უფლებების მოთხოვნებს, მაგრამ მხოლოდ უნდა გამომდინარეობდეს ძირითადი უფლებებიდან და არ ეწინააღმდეგებოდეს უშუალოდ მოქმედ პრიორიტეტს. თუმცა, პირველ რიგში, ყველა სახელმწიფო ხელისუფლების მოვალეობაა, დაიცვას უფლებამოსილი პირის ძირითადი უფლებები, განსაკუთრებით საკონსტიტუციოსამართლებრივი პიროვნული უფლებები და მისი გამოვლენის ფორმები, როგორცაა ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლება, ასევე, დააკონკრეტოს სპეციალური სფეროები ან შემთხვევები.⁵⁷

ამასთან, ინფორმაციული თვითგამორკვევის ხარჯზე პრობლემის კერძოსამართლებრივი გადწყვეტა ყოველთვის უნდა შეესაბამებოდეს ლეგიტიმურ მიზანს, იყოს გონივრული და აუცილებელი, ასევე, მან არ უნდა დაამძიმოს უფლებამოსილი პირის მდგომარეობა არაპროპორციულად ისე, რომ სარგებელსა და დანაკლისს შორის აშკარა დისპროპორციულობა გამოიკვეთოს.⁵⁸

3. მესამე პრინციპი: ინფორმაციულ ინტერესთა დაბალანსებისას საბოლოოდ უნდა იყოს გათვალისწინებული, რომ ადამიანი, რომლის ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლებასაც ეხება საქმე, მუდამ ცუდ მდგომარეობაშია ფაქტობრივი (და არა იურიდიული) თვალსაზრისით. სახელდობრ, ეს მდგომარეობა განიხილება ორ ჭრილში:

ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლებაში ჩარევა, როგორც ჩანს, მისთვის დაუყოვნებლივ შეიძლება არ იყოს აღქმადი. ესაა ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლებაში ჩარევის მნიშვნელოვანი თავისებურება, განსხვავებით სამართლებრივი სიკეთების დარღვევის სხვა სახეებისგან, ეს იქნება სხეულებრივი დაზიანება, საკუთრების ხელყოფა თუ უბრალოდ ხელშეკრულების დარღვევა.

დავის შემთხვევაში უფლებამოსილ პირს აწევს მტკიცების ტვირთი იმისა, რომ მისი თვითგამორკვევის უფლება უპირატესია სხვის ინფორმაციის თავისუფლებასთან შედარებით ზოგადად ან თუნდაც ცალკეულ შემთხვევებში.

საბოლოო ჯამში, ეს დილემა შეიძლება შემსუბუქდეს მხოლოდ დამატებით თანდართული წესებისა და ღონისძიებების გამოყენებით, მაგალითად, სახელმწიფო კონტროლის შესაძლებლობით. თუმცა შესაბამისი ძირითადი უფლებები ამისთვის არაფერს არ ითვალისწინებს, გარდა სახელმწიფოს მიერ უფლების დაცვის მოვალეობისა,⁵⁹ რომლის დაკონკრეტებაც აუცილებელია. ამით აიხსნება ინფორმაციული პოლიტიკის მოქმედების ფართო არეალი.

⁵⁷ ამ აწონ-დანონის სტრუქტურისთვის შეად. BVerfGE 96, 56 (64 ff.) და ზოგადად, ინფორმაციულ სფეროს არ ეხება, BVerfG v. 29.12.2004 – 1BvR 2283/02, Absatz-Nr. 21 ff., http://www.bverfg.de/entscheidungen/rk20041229_1bvr228303.html.

⁵⁸ ამასთან დაკავშირებით. იხ. ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადწყვეტილებების კრებული, 79, 256 (გვ. 269 და შემდგომი).

⁵⁹ ამის მაგალითია ანგარიშის წარდგენის მოვალეობები, მონაცემთა დაცვის ოფიცის შესახებ დებულების 4გ და 4დ მუხლები, ასევე, მონაცემთა დაცვის შესახებ ფედერალური კანონის მე-4 და შემდგომი მუხლი (§§ 4g und 4d. f., §§ 4f ff. BDSG).

V. მესამე პირებთან ურთიერთობაში ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლების დარღვევა და მისი შედეგები

1. ზიანის მიყენებასა და დარღვევას შორის განსხვავება

ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლებას ზიანი ადგება მაშინ, როცა კერძო პირი პერსონალურ მონაცემებს შეაგროვებს, დაამუშავებს ან სხვა გზით გამოიყენებს უფლებამოსილი პირის სპეციალური და ნამდვილი თანხმობის გარეშე.

თუმცა ზიანის მიყენება, როგორც ასეთი, ჯერ კიდევ არ მიუთითებს მართლწინააღმდეგობაზე. აქ აუცილებელია, რომ ან მონაწილეთა ძირითადი უფლებების დაბალანსებამ გამოკვეთოს ზოგადად ინფორმაციული თვითგამორკვევის სასარგებლოდ მისი პრიორიტეტულობა, ან მინიმუმ ცალკეულ შემთხვევაში დადგინდეს, რომ კერძოსამართლებრივი ნორმა ინფორმაციის თავისუფლებასთან შედარებით ინფორმაციულ თვითგამორკვევას ანიჭებს უპირატესობას ძირითად უფლებებისა და სხვა საკონსტიტუციოსამართლებრივი დანაწესების ფარგლებში. ასევე, ინტერესების ორმხრივად დაცვის მოთხოვნამ შეიძლება დაასაბუთოს ეს უპირატესობა შემთხვევის ცალკეული სამართლებრივი და ფაქტობრივი გარემოებების გათვალისწინებით.⁶⁰

უფლებამოსილი პირი უნდა შეეგუოს მისი ინტერესის უბრალო დაზიანებას, ხოლო მართლწინააღმდეგოდ დარღვევა ხელყოფს ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლებას და დაზარალებულს ანიჭებს ამ დარღვევაზე რეაგირების მოთხოვნის უფლებებს.

2. დარღვევაზე საპასუხო მოთხოვნები

ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლება სამართალდარღვევაზე რეაგირებს შესაბამისი თავდაცვითი და ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნებით ისევე, როგორც კონკრეტულ სფეროებთან დაკავშირებით კანონმდებლის მიერ შემუშავებული ან მინიჭებული სპეციალური მოთხოვნებით.

ა) მოქმედების განხორციელებისგან თავშეკავებისა და ხელმყოფი მოქმედების შეწყვეტის მოთხოვნა

პირველ რიგში, არსებობს მოქმედების განხორციელებისგან თავშეკავებისა და მოქმედების შეწყვეტის მოთხოვნები. ეს ეხება, მაგალითად, მართლწინააღმდეგო გზით მიღებულ თუ მოპოვებულ ინფორმაციას, რათა ეს მონაცემები ხელახლა არ შეაგროვონ, დაამუშავონ ან

⁶⁰ ამასთან დაკავშირებით მითითებულია მინის უმაღლესი სასამართლოს გადაწყვეტილება (OLG Hamm v. 6.2.2013 (I-14 U 7/12, openJur 2013, 4638) ბავშვის მიერ ინფორმაციის მიღების უფლებასთან დაკავშირებით ექიმის მიმართ, რომელმაც აწარმოა ხელოვნური განაყოფიერება, მაგრამ გარკვეული ხარვეზები დაფიქსირდება: ამ გზით სასამართლო ამოვიდა ინფორმაციის მიღების შესახებ ბავშვის უპირატესი უფლებით მიზეზების ახსნის გარეშე; საბოლოო ჯამში, ასეთი მოთხოვნა გამომდინარეობს უშუალოდ განმცხადებლის ძირითადი უფლებებიდან; მით უმეტეს, არაა ნახსენები იმის შესახებ, რომ ინფორმაცია, რომელიც ექიმისგან არის მოთხოვნილი სპერმის დონორის ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლებაში შედის; ასევე, არ იყო საუბარი გარემოებებზე, რომელთა დროსაც სპერმის დონორის წარმოება მოხდა; უპირველეს ყოვლისა, მოცემულ შემთხვევაში არ იყო დადგენილი, არსებობს თუ არა მნიშვნელოვანი საფუძვლები და ასევე ის, რამდენად იყო დონორის ანონიმურობა სპერმის შეწირვის პირობა და იქნება თუ არა და რა ხარისხით შესაბამისი შეთანხმება ურთიერთობის მონაწილეებს შორის ნდობის (ფიდუციურობის) დაცვას იყენებს.

გამოიყენონ.⁶¹ ამ მონაცემების შენახვის შემდეგ არსებული და მუდმივი საშიშროების პოტენციალი უნდა აღმოიფხვრას მათი წაშლის გზით.

ეს მოთხოვნები გამომდინარეობს უშუალოდ ძირითადი უფლებების უზრუნველყოფიდან.⁶²

ბ) ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნები

გარდა ამისა, წარმოიშობა ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნები, მიყენებული ტკივილისა და ტანჯვისთვის ზიანის ანაზღაურების ჩათვლით. საბოლოო ჯამში, ამის საფუძველი ისაა, რომ ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლება არის პიროვნული უფლების შემადგენელი ნაწილი და ამიტომ ზიანის ანაზღაურების მოვალეობა გამოიყენება დელიქტური სამართლის ნორმების შესაბამისად.⁶³

გ) კონკრეტულ ხელყოფაზე რეაგირების სპეციალური მოთხოვნები

კანონმდებლის უფლებამოსილებაში შედის, დაანესოს ხელყოფაზე შემდგომი რეაგირების მოთხოვნები.⁶⁴ აქ გადანყვეტილების მიღების საჭიროება განსაკუთრებით გამოიხატება მონაცემების გამოყენების სპეციალური აკრძალვების განსაზღვრის აუცილებლობაში. ეს შეეხება, მაგალითად, შემთხვევას, როცა უფლებამოსილი პირი ითმენს მართლსაწინააღმდეგოდ მიღებული ინფორმაციის გამოყენებას, მიუხედავად ინფორმაციულ თვითგამორკვევაზე მისი უფლების აშკარა დარღვევისა.⁶⁵

ნაშრომი თარგმნა სამართლის დოქტორმა,
თსუ-ის იურიდიული ფაკულტეტის მონვეულმა ლექტორმა,
უმალლესი საგანმანათლებლო პროგრამების აკრედიტაციის ექსპერტმა,

მიხაილ ბიჭიაშვილი

⁶¹ დედის მშობლის უფლებისა და ბავშვის პიროვნული უფლების ხელყოფის შედეგად მართლსაწინააღმდეგოდ მიღებული დნმ-ის ანალიზის გამოყენების შესახებ იხ. ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადანყვეტილებების კრებული, 117, 202 (228).

⁶² შეად. Gallwas, Grundrechte, Rz. 137 და შემდგომი.

⁶³ ამასთან დაკავშ. შეად. Sprau in Palandt, BGB, § 823 Rz. 84 შემდგომი; ფულადი ანაზღაურების მოთხოვნასთან დაკავშ. შეად. Grüneberg in Palandt, BGB, § 253 Rz. 10.

⁶⁴ მაგალითად, მართლსაწინააღმდეგოდ მიღებული ინფორმაციის გამოყენების აკრძალვა უშუალოდ მონაწილე მხარეთაგან.

⁶⁵ ამ შემთხვევაში დღევანდელ ეპოქაში მეტ-ნაკლებად უსიტყვოდ ხდება მართლსაწინააღმდეგოდ მიღებული საგადასახადო მონაცემების გამოყენება და, ცხადია, ძალიან მოძველებულ საპოლიციო სახელმწიფოს პრინციპს ეხმარება: "ius ad finem dat ius ad medium".